

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון

הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק

בהעלותך

סיון ה'תשע"ח ב'שכ"ט
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

גילוי כת"י אגדתא דפסחא "עץ חיים" בכתב ידו של מהרי"ץ זיע"א – גאון רבני תימן ותפארתם (מהדורא בתרא עם שינויים), וביאור מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א על חמשה עניינים הנראים תמוהים בהגדה זו.
א' לגבי החצי שמשאירים לאפיקומן, שצריך להניח אותו על השלחן.
ב' שבשבת יש לבצוע על שתים וחצי.
ג' בנוסח נשמת כל חי, מנקד 'המהולל בתשבחות'.
ד' בברכת ישתבח, כתוב 'שיר ושבחה הלל וזמרה'.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642
שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 449

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים,
ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

השיעור מוקדש, אני מקדיש אותו, להצלחת ידידנו הרב שילה יגאלי הי"ו – מנכ"ל יד מהרי"ץ, וכן להצלחת ידידנו הרב ניר טיירי הי"ו מנכ"ל פעולת צדיק,

וכן להצלחת עורך חלק מן השיעורים בני הרב שאול הי"ו.

ואחרון אחרון חביב, להצלחת ידידנו, שהוא כעת אורח כאן בשיעור, אבל הוא ותיק, לא מתחיל מהיום, הבחור רון נסים הי"ו, שבזכותו נושא השיעור היום.

גילוי כת"י אגדתא דפסחא "עץ חיים" בכתב ידו של מהרי"ץ זיע"א – גאון רבני תימן ותפארתם (מהדורא בתרא עם שינויים), וביאור מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א על חמשה עניינים הנראים תמוהים בהגדה זו. א' לגבי החצי שמשאירים לאפיקומן, שצריך להניח אותו על השלחן. ב' שבשבת יש לבצוע על שתיים וחצי. ג' בנוסח נשמת כל חי, מנקד 'המהולל בתשבחות'. ד' בברכת ישתבח, כתוב 'שיר ושבחה הלל וזמרה'.

זכינו השבוע, לקבל דרישת שלום חמה מגאון עוזנו ותפארתנו מהרי"ץ זיע"א, משהו מיוחד, אגדתא דפסחא כתב יד קדשו, לפי הטביעות עין שיש לי בספר. שמעתי כי עוד מישהו מומחה כנראה כבר קבע זאת לפני, אבל לנו מסתמא יש יותר נסיון, מתוך שאנחנו מכירים את כל הספרים שלו. זאת הגדה של פסח שכתב מהרי"ץ, בסך הכל 9 דפים. הגדה קטנה. זה בזכות ידידנו הבחור רון נסים הי"ו, טוב עין הוא יברך (משלי כ"ב, ט"ז), הוא מסר לי זאת לעיון, לאחר שאביו הי"ו רכש את הכת"י הזה. האמת היא שזאת אינה הפעם הראשונה, זאת כבר הפעם השנייה. בשו"ת עולת יצחק חלק ג' (סימן רכ"ג דף תפ"ה) כתבתי כך, כעת בחודש אדר ה'תשע"ב ב'שכ"ג, האיר לנגד עיני ספרו שערי טהרה בקונטרס כתי"ק שלמהרי"ץ עצמו משנת ה'תקנ" (עיי' לקמן ד"ה ותועלת) באמצעות ידידנו ה' רון בן רחמים נסים הי"ו, וראיתי שם דבר חדש שאינו בשאר העתקות שערי טהרה וכו', בקיצור יצא לנו מכך חידוש לגבי שיעור כגריס. בפעם הזאת, אין לנו רק חידוש אחד, אלא לכל הפחות חמשה חידושים, חמשה דברים שצריכים ללבן אותם.

התחלתי לחשוב, בעצם מה קרה השבוע? למה דוקא השבוע? אמנם, השבוע היתה המכירה של הכת"י, מכרו אותו במכירה פומבית, אבל ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא'. החתם סופר אומר, כי כל דבר רמוז בפרשת השבוע. אלא מפני שכתוב בפרשתנו לגבי פסח שני, **בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי פְּאֶרְפָּעָה עֶשֶׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֻפִּים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מִצּוֹת וּמִרְדִּים יֹאכְלֶהוּ** (במדבר ט', י"א). המדובר הוא על פסח שני, ולכן כעת חזרנו לדון בענייני הגדה של פסח בהשגחה פרטית מן השמים.

כאשר עברנו על ההגדה בכת"י, אז מיד התעוררו כמה שאלות. כיון שאני מכיר את הכת"י של מהרי"ץ, אני רגיל בו, לפי כל הסימנים, צורת הכתב, והדברים בעצמם, הם אמנם מתאימים למהרי"ץ. אבל מצד שני, נחה עינינו על חמשה דברים, אולי ישנם עוד דברים קטנים פה ושם, שצריך לעבור עליהם בצורה יותר יסודית, אבל אלו חמשה עניינים הנראים מתמיהים, שנראה לנו כתמיהות וסתירות, דברים שהם לא כ"כ מתאימים. אבל צריך לדעת כי הכלל הוא, שלא צריך להיבהל מקושיות. אדרבה, כאשר מעיינים, האמת נוצצת ומאירה, מתגלית ממש, והדבר מתברר. ואז מקבלים את ההבנה האמיתית.

נלך לפי הסדר, כפי שכתוב בהגדה.

האמת היא, שבהתחלה כאשר שלחו לי רק דף אחד, חשבתי כי זאת מהדורא בתרא. כידוע, למהרי"ץ ישנן שתי מהדורות בהגש"פ. מהדורא קמא, ומהדורא בתרא. במהדורא הראשונה, היתה לו נטייה יותר ללכת לפי השלחן ערוך. הוא כותב במפורש, שזה אינו המנהג המקובל, אלא שזאת ההנהגה הנראית לו, כיון שעיי"כ יוצאים ידי חובה לכולי עלמא. מברכים על כוס ראשון, ופוטרים את השני, והשלישי פוטר את הרביעי וכו'. ועוד כל מיני דברים, שהיה נראה לו, כי זאת דרך יותר עדיפה. אבל במהדורא בתרא, הוא חזר בו,

שערי יצחק – השיעור השבועי

ה' אלהינו וכו', ברוך אתה יי' גואל ישראל. זה בודאי כתוב, זה לא תיקון, רואים שאין כאן שום גירוד וכדו', כך זה נכתב מעיקרא. ואח"כ כתוב, תם יברך בא"י אמ"ה בורא פרי הגפן. הדבר כתוב במפורש. וכן לגבי יתר הפרטים האחרים.

נלך לפי הסדר, ולא לפי החשיבות. כפי הסדר שכתוב בהגדה.

דבר ראשון, הוא כותב שם לגבי החצי השני שמשאירים לאפיקומן, שצריך להניח אותו על השלחן. בעץ חיים כתוב, כי צריך לשים זאת, 'משארותם צרורות בשמלותם על שכמם'. כך נוהגים. אבל כאן כתוב, להניח זאת על השלחן.

דבר נוסף, זהו דבר חדש הכתוב כאן, בוצעים על ככר וחצי, אבל בשבת יש לבצוע על שתיים וחצי. בעץ חיים הוא כותב במפורש, שגם בשבת בוצעים על אחד וחצי.

דבר שלישי, בנוסח נשמת כל חי, למרות שהנוסח הוא בלדי, הוא מנקד 'המהולל בתשבחות', בחירק תחת האות תי"ו. וכן בסוף, 'שירות זמירות תשבחות', בחירק. מה קרה? מה נשתנה?

דבר רביעי, בברכת ישתבח, גם כאן הנוסח בלדי, אבל כתוב 'שיר ושבחה הלל זמרה'. 'זשבחה'? כך כתוב במפורש. אף אחד לא נגע ולא תיקן. אולי הדבר נשמע יותר טוב, 'שיר ושבחה' – הלל זמרה, זה יותר במשקל, אבל זאת אינה הגירסא שלנו.

הערה מהקהל: כך הספרדים אומרים. תשובת מרן שליט"א: כן, זאת גירסת הספרדים. לכאורה נראה, שהוא הכיר את הגירסא הזאת, ולכן הוא טעה. הספק הוא האם כתב כפי שהוא היה רגיל, או שהוא אחז כי כך צריך להיות. גם 'בתשבחות', זאת גירסא של ספרדים.

והנהיג לקבל את מנהגי הקדמונים, ושאין דרך לנטות ימין או שמאל. חייב להיות כך. אין אפשרות לפטור, או לצאת יד"ח בחומץ במקום בחרוסת, גם בטיבול הראשון, חייבים בדוקא בחרוסת לפי שיטת הרמב"ם והקדמונים.

מהרי"ץ במהדו"ב בעץ חיים מבקש, מחלה כל משכיל, להגיה את המהדורא הראשונה. הוא אומר, כי ספרי האגדתא דפסחא שהוא כתב, כבר נתפשטו, כיון שהוא עשה את ההגדה באופן מפורט, פירט את כל ההלכות והמנהגים בצורה מפורטת, מה שלא היה לפני כן, וממילא מצא חן בעיני רבים ונתפשטו הספרים שהוא כתב. לכן, הוא מבקש שיתקנו. עד כה, כמדומני שכמעט ולא ראינו מישהו שתיקן. הגיעו לידינו הרבה הגדות מהדו"ק, ולא ראיתי שתיקנו אותן.

חשבתי כי אולי בכת"י שלפנינו, יש לנו הגדה אחת שהיא מתוקנת. כי בהתחלה כתוב, לגבי הנטילת ידים הראשונה, כתוב בקצת קצת משונה, לברך על נטילת ידים. זה לא בכתב הרגיל, רואים שזה תיקון. ואח"כ כתוב, לטבל זאת בחרוסת. הוא כותב זאת, כמו בלשון התכלאל, בלשון ערבית, ויגמסה פי אלדוכה. דהיינו, לטבל בחרוסת. אבל רואים בכת"י, כי מקודם היה כתוב, פי אלכל, דהיינו בחומץ. א"כ אמרתי לעצמי, טוב, כנראה הוא השתמש במהדורא הראשונה, והוא רק תיקן אותה. אבל זהו רק בדף הראשון, אולם ביתר הדפים הוא בכלל לא מתייחס לכלום, אלא הכל כפי שכתוב במהדו"ב. דהיינו, כתב שמברכים על כל כוס וכוס, כמו"כ הוא גורס 'גואל ישראל', ולא 'גאל' כפי שהוא חשב במהדורא הקודמת, ועוד. בקיצור, זאת המהדורא בתרא שלו. ואם זאת המהדו"ב שלו, איך בכל זאת ישנם כמה דברים השונים מהמהדורא בתרא? אלו הדברים, אשר אנחנו צריכים ללבן. אז בעצם, ישנם חמשה נושאים.

[מרן שליט"א מראה את הכת"י למשל כאן בעמוד 6, בסוף ברכת אתה גאלת וכו' כן יגיענו

הדבר המתמיה ביותר, זהו הדבר האחרון, בסוף ההגדה פתאום יש נוסח שבע ברכות לחתן. מה קרה? לאחר ישתבח וכו', יהללך וכו', ברכת השיר, נשלם וכו', ואז כתובות הברכות, בורא פרי הגפן, בורא עצי בשמים, שהכל ברא לכבודו, יוצר האדם, כל שבע הברכות. כאן נגמרת ההגדה. עוד לא ראיתי הגדה כזאת, שכתבו שבע ברכות בסוף ההגדה. לא מארץ תימן, ולא משום ארץ בעולם. הדבר פלא עצום.

האמת היא, שאנחנו מגששים באפילה. והסיבה היא, כיון שחסר הדף הראשון, אולי חסר יותר מדף אחד, כן זה ישר מתחיל 'זתתן לנו', לפני 'בבהילו'. מתחיל בסוף הקידוש, הטיבול הראשון ו'בבהילו'. חסר לפחות דף אחד. אולי אם היו לנו את הדפים הראשונים, או אם בעז"ה הם יתגלו, הדבר יתבררו. א"כ כעת נשאר לנו רק לשער השערות, מה היתה המטרה של כתיבת ההגדה הזאת, ובשונה מהסדר שלו בעצמו. כי כאן הוא כותב את הסדר בקצרה, רואים שזאת הגדה קצרה, הוא לא מאריך או מרחיב. כמו כן, ההוראות מה לעשות, היא כמו לשון התכאליל, דהיינו בלשון ערבית. אצלינו בספר עץ חיים, זה כבר בלשון הקודש, כי הוא כבר יותר פירט והרחיב. הקדמונים, כתבו בקצרה. אבל כיון שהוא מרחיב ומפרט, ממילא כתבו זאת בלש"ק. אבל בהגדה שלפנינו, רואים שהוא העתיק את לשון התכאליל.

נחזור לבאר, אחד אחד. אולי בהתחלה צריכים לראות את הלשון שלו בעצמו, בכדי שנבין את העניין. הדבר גם כדאי, כיון שהדור שלנו, אינו מכיר את הלשון הערבית. גם אלה שמדברים את הלשון התימנית הערבית, אבל רובם ככולם אינם מבינים את הלשון הכתובה בספרים.

כאשר הייתי בחור בישיבה, אמר לי מישוהו, תלמד אידיש, מלה אחת בכל יום, וכך אתה תדע. לא לבי הלך. לא התייחסתי לזה, אבל

העדפתי ללמוד לשון ערבית, לא את הכתב, אלא את הערבית שבספרים. אבא מארי זצ"ל, אפשר לומר שאפילו קצת אילצתי אותו לכך, הוא לא כל כך אהב את זה, לא ידע מה יצא התועלת מכך. אבל בסופו של דבר נתברר, שהכל מכוון מן השמים. אם לא, הרבה דברים בספרי חכמי תימן, לא היה לי יד ורגל, וכמובן לא בלשון התכלאל של מהרי"ץ וזולתו. מן השמים, הדבר היה מכוון.

פעם הרש"צ, זהו הרה"ג שמעון צאלח זצ"ל, מצאצאי מהרי"ץ זיע"א, כאשר הוא בא לארץ ישראל, הוא למד בכולל וולאזין כאן בבני ברק ת"ו. אז מישהו אמר לו, תלמד אידיש. ענה לו, בשביל מה? מה יצא לי מאידיש? אני יודע לשון ערבית, כעת אני יודע מה כתוב ברמב"ם, אני קורא את פירוש המשניות להרמב"ם בלשון ערבית, ואני מבין מה הוא אמר, כיון שהמתרגמים נתבלבלו ושיבשו. זאת תורה, מה שיוצא מזה.

לכן אני אומר, כי אולי הדבר כדאי. אני רוצה שתשמעו את הלשון, להנציח זאת, ואולי במשך הזמן תצא תועלת מן העניין. בדרך אגב, כיון שיש לנו את זה, אבל אני אסביר זאת.

כפי שאמרתי לכם, אחרי הכוס השני, זהו הקטע בו הוא מסביר את ענייני אכילת המצה והאפיקומן, עד ברכת המזון. הוא כותב מה עושים. אחרי כוס שני, בא"י גואל ישראל, תם יברך בא"י אמ"ה בורא פרי הגפן, ויתכון עלא יסארהם וישרבון. דהיינו, יסבו על צד שמאלם, וישתו. תם יגסלו אידיהם, יטלו את ידיהם, מרה תאניה, בפעם השנייה, ויתנאול רגיפין מן אלמצה אלמשומרת, יקח שתי ככרות מן המצה המשומרת, הרי כעת זאת מצוה מדאורייתא של אכילת מצה, אז גם אם אין לו מצה משומרת בשביל הסעודה, כעת לפי שיטת מהרי"ץ הוא חייב לקחת מצה משומרת, ולא יוצאים ידי חובה במצה שאיננה משומרת.

שערי יצחק – השיעור השבועי

גפן, ימלאו את הכוסות יין. תם יבארך עליו אלכאס אלתאלת, יברך על הכוס השלישי. הכוונה, לברכת המזון. הוא קצת קיצר פה, חסר פה את המלים 'ברכת המזון'.

ובעד דאלך, יבארך עליה בורא פרי הגפן, ויתכון וישרבון. וימלו אלכוס אלראבע, ויבתדי מן חית בלג והוא הדא, שפוך חמתך וכו'. ואחרי זה יברך עליו בפה"ג ויסבו וישתו. וימלאו את הכוס הרביעי, ויתחיל מן המקום שהפסיק (בהלל) והוא זה, 'שפוך חמתך'.

מהרי"ץ בעץ חיים [באגדתא דפסחא] כותב כך, החצי השני, נהגו לשמרו. ומנהג יפה הוא. ואם [ר"ל אעפ"י שאין לו. פרי עץ חיים] אין לו רמז בשום מקום (הרשב"ץ). דהיינו, כאשר בוצעים את החצי מצה, שומרים את החצי השני לאפיקומן. מה המקור? אין מקור. אבל הרשב"ץ כותב, שכך נוהגים. נו, א"כ לא פלא אם מהרי"ץ העתיק כאן את לשון התכאליל הראשונות, ובדורות הראשונים לא נהגו כך. אבל מהרי"ץ מוסיף עוד דבר, ונהגו לקשרה בסודר שעל שכמו, על שם [שמות י"ב, ל"ד] משארותם צרורות בשמלותם על שכמם, וגם כדי שלא ישכחנה (אחרונים בשם רש"ל וכן כתב חמדת ימים).

בפירוש 'פרי עץ חיים', קצת התלבטתי בעניין, מדוע מהרי"ץ כותב זאת בשמם? תכתוב, שכך הוא מנהגינו. אבל כעת הבנתי, אורו עיני. אין הכי נמי, קדמונינו לא נהגו כך. לכן מהרי"ץ לא יכל לכתוב, כך מנהגינו. כנראה בדורות האחרונים, ראו כי כך כותב הרשב"ץ והאחרונים, והחמ"י כותב שכך ראוי לנהוג, אז הם נהגו כך, מבחינת 'מהיות טוב אל תיקרא רע', כיון שעלולים לשכות. יש פוסקים שכתבו, להניח אותו מתחת המפה. 'צרורות בשמלותם' זה עוד יותר טוב, כיון שזה נמצא על הכתף. אבל כנראה שקדמונינו לא נהגו לגמרי כך, ושמו זאת על השלחן. אין הלכה אחרת. א"כ, הדבר הפלא ופלא. זה מצויין וטוב.

ויכסר ואחד מנהג, ישבור אחת מהן, ויאכד נצף דאלך, יקח את החצי הזה, ויצע אלנצף אלאכר עלי אלמאידה. דהיינו, תקח שתי ככרות, תשבור אחת לשתיים, ואת החצי השני תשים על השלחן, אפיקומן.

מכאן רואים, שהם לא שמו את האפיקומן על הכתף, אלא הניחו אותו על השלחן.

ויאכד קרץ ונצף ויברך בא"י אמ"ה המוציא לחם מן הארץ. 'קרץ ונצף' היינו, ככר וחצי. בסדר. ויעטי כל ואחד לא אקל מן כזית, יתן לכל אחד מן המסובים לא פחות מכזית, ויברך בא"י אמ"ה אקב"ו על אכילת מצה. ויגמסונהא פי אלדוכה, יטבילו זאת בחרוסת, ויאכלון, ויאכלו. ויאכדו מרור, יקחו מרור, ויגמסוה פי אלדוכה, יטבלו אותו בחרוסת, ויברך בא"י אמ"ה אקב"ו על אכילת מרור, ויאכלונה, ויאכלו אותו. ולא ילבתונה פי אלדוכה, דהיינו לא להשהות את המרור בחרוסת, ללא יבטל טעמייה אלמרור. זאת הלכה ידועה, שלא להשהות את המרור בחרוסת, כיון שצריך להרגיש טעם מרור. בלע מרור, לא יצא. בלע מצה, יצא. לגבי המרור, צריך להרגיש את הזימרור. תם יגמעון מצה ומרור מעא, אח"כ יקחו מצה ומרור ביחד, זהו ה'כורך', ויגמסוה פי אלדוכה, ויאכלון בלא ברכה זכר למקדש כהלל הזקן שאמר על מצות ומרורים יאכלוהו. ואן כאן סבת, ואם היה שבת, פיאכד רגיפין ונצף, יקח שתי ככרות וחצי, ויברך. הדבר פלא עצום.

תם ימתדו באלעשא, ימשכו באכילה ובסעודה, ויאכלון וישרבון ומא טאב להם, יאכלו וישתו מה שהם רוצים. וכדאלך אן אראדו אן ישרבו פי וצט אלקראה להם אן ישרבו. כמרכן אם הם רוצים לשתות באמצע הקריאה, דהיינו באמצע ההגדה, הדבר מותר. אין בכך מוסיף על הכוסות, כי זה בלי ברכה. תם ירפעו אלמאידה, יסלקו את השלחן, ויגסלו אידיהם ואלאקדאח, גם את הכוסות, וימלוהא

אולי לפני שאמשיך, כיון שכעת אנחנו מדברים על מצרים, נזכרתי במשהו שברצוני לומר לכם. זו מילתא דבדיחותא, כדי לרענן קצת את המחשבה.

כתוב בתורה, וְאֵת הַחַיִּי וְאֵת הָעֶרְקִי וְאֵת הַסִּינִי [בראשית י', י"ז]. היכן היא ארץ סיני? גם בספר ישעיהו [מ"ט, י"ב] כתוב, מֵאֶרֶץ סִינִים. בכמה מקומות, מוזכרת ארץ סיני, והרבה חושבים שהכוונה לארץ סיני הנמצאת במזרח הרחוק. אבל זה לא נכון. ארץ סיני המוזכרת במקרא, היא בסביבות ארץ ישראל. אולי ישנם כמה 'סיני', ישנם כאלה האומרים שזה טריפולי, אבל טריפולי יש בכמה מקומות, בלבנון וגם בלוב, אבל יש 'סיני' שהיא במצרים. ישנו פסוק מפורש בספר יחזקאל [ל', י"ד-ט"ו] וְהַשְּׂמַתִּי אֶת פְּתָרוֹס וגו', וְשִׁפְכְתִּי חֲמָתִי עַל סִין מְעוֹז מְצָרִים וגו'. וישנו משהו הדומה לכך, או שזה אותו הדבר או שהוא קשור לדבר זה, כתוב בנביא יחזקאל [כ"ט, י'] מִמְּגִדֹל סֹנֵה וְעַד גְּבוּל פּוּשׁ. המדובר ג"כ על המקום הזה.

היום בזמנינו, מדברים על סיני הידועה. הרבה טעו, כנראה בגלל שישנם מפרשים גויים שאמרו, שארץ סיני הכוונה לצ'ינה, זאת הארץ שע"י יפן. כנראה דימו את השם, ולא שמו לב שזה לא בדיוק מתאים, כי בנביא לא מדברים על המקום הזה.

הם אומרים, שפעם בדורות שעברו, בדורות הקודמים, היו שם חכמים וכו' בחכמת התכונה.

שמעתי מספרים, על אחד מהרבנים העוסקים בקירוב רחוקים, שהוא ניצל זאת פעם. לצערינו, ישנם היום אנשים הרחוקים מתורה ויר"ש, ואם יבואו ויגידו להם, תשמעו, חז"ל אומרים כך וכך, הם לא מקבלים. אז הוא אמר להם, היום אני אגיד לכם משהו מחכמי סיני. אם זה מחכמי סיני, הם מוכנים לשמוע. אם זה גויים, מאומות העולם, או מאיזו אוניברסיטה, או מאיזה 'גיהנם', זה טוב להם. זאת הם מוכנים

דרך אגב, בזמנו [שיעור מוצש"ק חיי שרה ומוצש"ק וישלח שנת ה'תשע"ו], ידידנו הרב יואב גובירי הי"ו מצא תכלאל ישן כת"י, דיברנו עליו בעבר, ולאחרונה היגעת לידי החלטה (דבר שבעבר לא היה ברור אצלי), כי לא פחות ולא יותר, זהו כתב יד של מהר"י בשירי זצוק"ל. שמחתי מאד בכך. השוויתי גם את הכת"י, וגם מבחינת הדיוק זה מתאים לו, וגם לפי השנה שבה נכתב התכלאל, שנת הת"ז, זה היה עדיין בחייו. הכת"י הזה, מתאים לו מאד. וממילא, ערך התכלאל הזה עלה בעיני הרבה יותר. בהקדמתו כתב הרב גובירי, 'נשתדל להוציא את הספר לאור כולל תרגום כל המלים וכו', זה נכתב בשנת ה'תשע"ו, ולבינתיים אינני רואה שזו משהו. אבל חושבני, כי כעת אם הוא יידע שזהו כת"י של מהר"י בשירי, הוא יותר יזדרז.

כל המלים שכתב מהרי"ץ באגדתא דפסחא הקטנה הזאת שלפנינו, כתובים גם בכת"י הזה של מהר"י בשירי. לשון מהרי"ץ כאן, הוא כלשון מהר"י בשירי בתכלאל הזה. האמת היא, כי בפירוש 'פרי עץ חיים' הבאתי זאת מספרי תכאליל אחרים, אבל לא בדיוק. בכת"י הזה, הדבר יותר דומה לכך. כתוב שם בדיוק את המלים האלה, שישים זאת 'עלי' אלמאידה, דהיינו על השלחן. וגם לגבי העניין השני, שבשבת צריך לקחת שתיים וחצי, גם דבר זה כתוב כאן. אני הבאתי זאת בפרי עץ חיים, בשם תכאליל שכתוב בהם כך, ומאידך שישים כאלה האומרים ההיפך.

נברר כעת בעז"ה, את הנושא הזה של כבר וחצי, ובשבת שתיים וחצי.

צריך להקדים, כי הנושא הזה, כמה לקחת 'לחם עוני' בליל הסדר, זהו דבר השנוי במחלוקת. הרי"ף והרמב"ם פוסקים, אחד וחצי. הם לא כותבים במפורש, מה עושים בשבת. למה אחד וחצי? חזקנו זאת מדברי הגר"א האומר, שכאשר עושים יותר מאחד וחצי, זה לא דרך עניות.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הגר"א מדייק מלשון המשנה, 'הביאו מצה', מכך שכתוב 'מצה' ולא מצות, משמע שזאת רק מצה אחת. ובעל מנחת אלעזר, מתווכח איתו. הוא מביא את מה שכתוב בראשונים וכו', אבל כעת תשמעו איזו קושיא חזקה. הוא טוען כך, ובפרט דבכהאריז"ל כתב כוונה וטעם לג' מצות דוקא, וגם כי מבואר זה בתיקוני הזוה"ק דף ק"ט ע"ב ולקבל ג' טיפין אלו תקינו תלת מצות דפסת, חד מצה דלעילא לברכא בה המוציא, ב' לחם משנה, ג' לחם עני בלא מלחא עכ"ל. וכן בתיקונים שם בביאור הגר"א גרס לה להאיי נוסחא בלי שינוי. הרי מפורש בן בתיקוני הזוה"ק, דצריכי' ג' מצות. ונדע הכלל, דאף דבכל מקום שהקבלה חולקת עם הגמ' דילן, הלכה כגמ', מ"מ היכא דבש"ס לא נמצא הכרע, והפוסקים ומפורשים מחולקים בפני דברי הש"ס, אז הקבלה הפנימית הכריע לעשות כד' הזוה"ק או האריז"ל. הרי בש"ס, העניין אינו ברור. הפוסקים הראשונים, נחלקו בכך. ישנם האומרים, תקח שנים ותבצע אחד. וישנם האומרים, תקח שלש ותבצע אחד, כי ה'לחם משנה' הוא השלישי. הויכוח הוא, כי צריך לקחת מיו"ט לחם משנה, מאידך צריך גם לחם עוני. השאלה היא, האם ה'לחם עוני', הוא מתוך השתים של לחם משנה, או שזה חוץ מן השתים הללו. ישנו ויכוח בכך, איך לפרש, אז הקבלה תכריע, הזוהר והאר"י.

ואין לומר, כי הגר"א ז"ל לרוב בקיאותו בחכמת הקבלה לא נודעו ע"כ מדברי רבינו האריז"ל, כי על כן לא חש למ"ש בס' הכונות להאריז"ל לג' מצות דוקא, וכן כיוצא בשארי מנהגיו, זה אינו, וכמבואר בהקדמת פירושו לספרא דצניעותא, שכ' תלמידו המובהק הגאון מהר"ח מוולאזין ז"ל שמכחיש ספק הנז', וכ' כי הגר"א מפני שמו דהאריז"ל ניחת הוא, כי איש אלהים קדוש הוא, ומדי דברו מאתו נתפעל וכו'. נו, אז תסביר לי, כיצד אתה חולק עליו.

לשמוע. אבל אם תגיד להם בשם חז"ל, הם לא יקבלו. א"כ הוא בא ואמר להם כל מיני דברים. והם התפעלו, אה, איזה דברי חכמה. לאחר שהם שמעו את כל ההרצאה, הם אמרו לו, אה, איזה יופי, איזה חכמים, ממש. היו פעם חכמים גדולים וכו'. יפה מאד. אמר להם, כעת תשמעו. אפתח לכם את משניות מסכת אבות, וכל מה שאמרתי כתוב שם. פותח להם בפרק ד', שבעה דברים בגולם, ושבעה בחכם. ארבע מדות באדם, שלי שלי שלך שלך. ארבע מדות בתלמידים, יש ספוג ומשפך. הראה להם, היכן הכל כתוב. הוא הסביר להם את כל הדברים בהרחבה, והראה להם שהכל כתוב במסכת אבות. הם התפעלו מאד. שאלו אותו, למה לא אמרת לנו מתחילה שזה כתוב במסכת אבות? ענה להם, מה אתם רוצים? אם הייתי אומר לכם שזה כתוב במסכת אבות, לא הייתם רוצים לשמוע. אבל אגיד לכם את האמת, בכל זאת אני לא שיקרתי, כי כתוב בהתחלת המסכת, משה קיבל תורה "מסיני"... את זה אתם תקבלו.

א"כ כפי שאמרנו, זאת ארץ סין הנמצאת שם במזרח הרחוק, אבל אנחנו מדברים על סין הנמצאת במצרים. כיון שאנחנו מדברים כעת על יציאת מצרים, לכן קישרתי בין הדברים.

נחזור לעניינינו. הגר"א אחז, כי צריך לקחת מצה וחצי. כך הוא עשה למעשה, למרות שהאשכנזים לא נהגו כך. ואחריו נהגו כך כמה גדולים, אשר נמשכו אחרי ההנהגות שלו. אבל בעל מנחת אלעזר ובשו"ת ח"ג סי' כ"ב, למהר"ר חיים אלעזר ממונקטש זצ"ל, דוחה את דברי הגר"א הללו, ומשיג עליו. מצד שני, הגר"ש אלישיב זצ"ל ובמדריך כשרות לפסח "גלאט" שבהוצאת בד"צ שארית ישראל, שנת ה'תשע"א דף ק"ז-ק"ח, עונה לו על טענותיו. לא אכנס לכל פרטי העניין הזה, כיון שזהו נושא ארוך, אלא רק לשני דברים הנוגעים לעניינינו.

עכ"פ בנידון דידן, כיון שהוא מפורש גם בתיקוני הזוה"ק, דצריכין ג' מצות כנ"ל, ע"כ בודאי הוא תימה רבתי על הגר"א ז"ל.

בא הגר"ש אלישיב זצ"ל ואומר, זה לא תימה ולא רבתי. מה הקושיא שלך. שכתוב בזוה"ק אחרת? אבל בתלמוד ירושלמי, כתוב שתים. כעת יש לנו תלמוד בבלי, שם הדבר אינו ברור, ובתלמוד ירושלמי כתוב שתים, ובזוה"ק כתוב שלש, אז הגר"א הכריע כדברי הירושלמי.

כך הגר"ש אלישיב כותב שם, ובעיקר הדבר עיין אור זרוע [ח"ב סי' נ"ב] וזה לשונו, מוכח בירושלמי דלא בעינן כי אם שתים, דאמרינן בירושלמי בפרק ערבי פסחים, איזו היא ברכת מצה, מניח פרוסה על גבי שלימה ופורס מן הפרוסה ומברך וכו' המוציא לחם מן הארץ, וטמיש במילחא ולא אכיל עד דמברך על ההיא אומצא דהמוציא אשר קדשנו במצותיו וציונו על אכילת מצה כו' עיין שם. וכן כתב הגהות מיימוניות [ברמב"ם פ"ח מחו"מ], ויש גאונים שאין עושין אלא שתי מצות ואחת פורס לשתים וכו'. וכן הוא בפירוש בירושלמי פרק הרואה. וכן כתב הראב"ה וכו'. ועיין שדי חמד בכללי הפוסקים [סי' ב' אות ט'], דהיכי דפליגי הירושלמי והזוהר הקדוש, נקטינן כהירושלמי. ואין כאן לא תימה ולא רבתי על הגר"א זצוקלה"ה.

לגבי הנושא הזה, כתבתי בס"ד בפרי עץ חיים, נלע"ד כי בעצם זאת אינה תשובה. הדבר אינו נכון. והסיבה היא, כי הירושלמי הזה, לא היה ולא נברא. דהיינו, בתלמוד ירושלמי שלפנינו, הדבר לא נמצא. כבר הסברתי זאת בספר נר יום טוב, בהרבה מקומות. כי ראשונים רבים, כגון האור זרוע והראב"ה, מביאים דברים בשם הירושלמי, וזה היה רק בירושלמי שלפניהם, כיון שבירושלמי שהיה להם, היו הרבה הוספות מן הגאונים שחיו אחרי זמן הירושלמי. אבל, זה לא מקורי. לכן, זאת אינה סיבה. זה לא עונה על השאלה.

א"כ, מה עונים על השאלה הזאת? וכי הגר"א שכח את דברי הזוה"ק?

התשובה האמיתית לכך, פשוטה מאד. מי שיעיין שם בתיקוני הזוהר, יראה כי הפיסקא הזאת סגורה בסוגריים. ברוב הדפוסים, הדבר כך. בקיצור, זאת הוספה. זה לא כתוב במקור. חוץ מזה, יש שם בכלל גירסא אחרת.

בעל מנחת אלעזר טוען, שהגר"א בעצמו גורס זאת. אבל מחילה מכבודו, גם בדפוס שעם ביאור הגר"א זה כתוב בסוגריים. יתירה מכך, הגר"א מסביר שם את כל דברי הזוהר הק', ואת הפיסקא הזאת הוא לא מסביר. הדבר סימן, כי הגר"א אוחז שהפיסקא הזאת אינה קיימת במקור, וממילא הוא לא התייחס לכך.

כתבתי על זאת [בתשובה שעדיין לא נדפסה], שהגר"א בפירושו התעלם מהפיסקא הזאת, לא פירש עליה כלום, ומה שכתוב 'לקביל אילן תלת טיפין וכו', הוא בכלל מסביר שהדבר אינו קשור. בקיצור, אין קשר בין הדברים.

אבל מה שעוד יותר מפליא, זה לגבי דברי האר"י ז"ל האומר, שצריך לקחת שלש מצות. תשמעו דבר מעניין מאד.

למהר"ם פאפירש זצ"ל, ישנן הגהות על ספר שער הכוונות להאר"י, וכתוב שם [אור זרוע עמ' רכ"ח] בזה"ל, אמר מאיר, דהיינו הר"ר מאיר פאפירש, הוא היה אחד ממפיצי תורת האר"י בעולם, תשמעו מה הוא אומר, דבר ממש מפליא. הנה לפי שיש מחלוקת בין הרי"ף והרמב"ם להרא"ש ז"ל אם הם ב' מצות או ג', לכן גם הרב הגדול רוח קדושתו לא עירב את הג' עמהם, אלא תמיד אמר סודות הב', ואח"כ מבאר סוד הג' בפני עצמו. כי הב' חובה בלבד, לכן יש בהם ברכה, משא"כ בג'. כי הדעת, נקודה ולא ספירה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מאוחר. ולמעשה, אכן כך נוהגים. זאת אומרת, יש אצלינו את שתי הקצוות. אלו הנוהגים לקחת שלש מצות, לוקחים תמיד שלש מצות. ומי שלוקחים אחד וחצי, לוקחים תמיד אחד וחצי. דהיינו, לוקח בעה"ב שתיים, וחוצה אחת לשתיים, ומברך. גם בשבת. יש את שתי הקצוות הקיצוניים, או תמיד אחד וחצי, או תמיד שתיים וחצי. אין את הפשרה הזאת באמצע.

אבל, אי אפשר להכחיש, שרבים מקדמונינו כך עשו. הדבר גם מובא בדברי הגאונים. יתירה מכך, ישנם כאלה האומרים, שאפילו לדעת הרי"ף הדבר כך. אלא שהרשב"ץ מבין מדברי הרי"ף, שאין הבדל. ומהרי"ץ נמשך אחריו, וכתב כך להלכה ולמעשה.

צריכים לדעת, בספרי התכאליל הקדמונים, כפי שהבאנו מקודם מהתכלאל של מהר"י בשירי, וב'פרי עץ חיים' הבאתי שישנם הרבה תכאליל כאלה, האומרים כי יום שבת שאני. וזאת מחלוקת בעצם כבר מזמן הראשונים. בעץ חיים מהרי"ץ הכריע, שאפילו בשבת הדין כך. אבל שימו לב, מהרי"ץ לא כתב שכך מנהיגו, אלא שכך כותב הרשב"ץ.

דברי מהרי"ץ ממש מאירים עיניים. הוא נזהר, הוא לא כתב שכך נוהגים, אלא שהרשב"ץ כך אומר. כנראה כיון שמהרי"ץ לא ראה בספרי הפוס' שישנן דעות אחרות, והיה נראה לו שהדבר צודק, וממילא הוא הכריע כמותו. אבל מהרי"ץ לא כתב, שכך נוהגים. גם אי אפשר לומר שכך נוהגים, כיון שבמציאות רואים בספרי קדמונינו, שישנם כאלה אשר עשו בשבת אחרת. בימות החול, עשו אחד וחצי, ובשבת שתיים וחצי.

בפרי עץ חיים [דף ש"ב] כתבתי בס"ד כך, וכשבדקתי בתכאליל כת"י רבים ושונים, מצאתי כתוב בחלק מהם שכך וחצי היינו דוקא כשחל פסח בחול, אך אם חל בשבת

הרי יש 'חכמה', ויש 'בינה'. אלו השתים. אבל לגבי השלישית, מדובר על ה'דעת'. 'דעת', זאת 'נקודה', לא 'ספירה'. הרי ישנן עשר ספירות, כח"ב חג"ת נהי"ם. כ'תר ח'כמה ב'ינה ח'סד ג'בורה וכו'. 'חכמה' ו'בינה' הן ספירות, אבל 'דעת' זאת לא ספירה, אלא נקודה. א"כ תמיד האר"י דיבר על השלישית באופן נפרד, כי זהו דבר בפני עצמו.

רואים א"כ שהדברים מאירים, גם עפ"י הסוד וגם עפ"י הפשט, ושלא קרב זה אל זה. ברוך ה', הכל כאן מיושב.

אבל השאלה שנשארה היא, לגבי שבת. מהרי"ץ בעץ חיים כותב במפורש בזה"ל, ומה שכתב ולוקח ככר וחצי וכו', כתב הרב המגיד, מבואר בהרי"ף, ונסמכו על מה שאמרו בברכות [שם], הכל מודים בפסח שנותן פרוסה לתוך שלימה ובוצע, וזה דעת הרבה מן הגאונים וכו' עכ"ל.

ומהרי"ץ אומר כך, ודע דיש עוד סברא, ליקח שני ככרות שלימים ופרוסה באמצע. השלימים משום לחם משנה כבשאר ימים טובים, והפרוסה משום לחם עוני. וכן דעת מר"ן הש"ע. וסברת הרי"ף ורבינו, אינו כן, כמו שנתבאר. והרשב"ץ הביא מחלוקת הפוסקים בזה, וסיים בה, והעיקר הוא מה שכתב הרי"ף, דבין בחול בין בשבת מביא שתיים ובוצע אחד יע"ש. וכן כתב בספר המנהיג. הוא כותב במפורש, שזה בין בחול בין בשבת.

אבל לכאורה, בכת"י המדובר שלפנינו, מהרי"ץ מביא כי בשבת יש לקחת שתיים.

צריכים לדעת, ברור שאי אפשר להכחיש את הדבר, זה לא כתוב רק בתכלאל אחד, או במה שכתב מהרי"ץ כאן. אבל חושבני, כי בזמן הזה, כאשר מהרי"ץ כתב את ההגדש"פ הזאת, מסתמא הוא עוד לא כתב את העץ חיים. דהיינו, הספר עץ חיים שלפנינו, נכתב יותר

צריך ליקח שני ככרות וחצי וכו'. ובחלק מהתכאליל חילקו, ומשמע דאף בשבת אינו נוטל כי אם ככר וחצי וכו'.

ויסוד הדבר לחלק בין כשחל בשבת לכשחל בחול, מבואר בהלכות גדולות [ד"ב דף קמ"ב קמ"ג] וז"ל, ופירשו רבנן דמתיבתא, דאפילו ביו"ט בוצע על ב' ככרות וכו', וביו"ט נמי לא ירד מן וכו', והיכא דמיקלע פסחא בשבתא בוצע על תרתיה ופרוסה ע"כ.

א"כ יוצא, שישנן שתי דעות. ואכן, צריך להבין את השיטות האלה.

הרשב"ץ בספרו יבין שמועה [פרק שלשה ועשרים] כותב כך, כתב הרי"ף ז"ל [בפסחים דף כ"ה ע"ב בדפיו], שאין צריך אלא שתי מצות שיהיו משומרות ככל שבת, שהמן היה יורד שני העומר לאחד ביום טוב כמו בשבת. ויחלק האחת לשנים, משום לחם עוני, מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה. ויתן הפרוסה בתוך השלימה ובוצע, ויברך המוציא על הפרוסה, וכדאמרין [ברכות ט"ל ע"ב] הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע וכו'. ונהגו להניח החצי לאפיקומן, ומנהג יפה הוא, ואם אין לו רמז בשום מקום וכו'. והעיקר הוא מה שכתב הרי"ף ז"ל, דבין בחול בין בשבת מביא שתיים ובוצע אחת.

היכן כתב הרי"ף דבר כזה, שבין בשבת בין בחול? הדבר לא כתוב ברי"ף. הוא אומר, זיהעיקר הוא מה שכתב הרי"ף, אבל הדבר לא כתוב שם במפורש. גם לא ברבינו הרמב"ם. הוא מבין זאת, מכך שהרי"ף סתם. ולא רק שהרי"ף סתם, אלא מאחר שהרי"ף אומר, כי אתא דין לחם עוני וגרע לדין לחם משנה. דהיינו, כאשר כתוב בתורה לחם משנה, וגם ביו"ט לא ירד מן, א"כ יש דין לחם משנה גם בשבת וגם ביו"ט, ומה עם דין לחם עוני? הרי לחם עוני, מגרע מלחם משנה. אז לפי הטעם שהרי"ף כותב, מבין הרשב"ץ, שזהו ג"כ כאשר

יחול יו"ט בשבת. לא שהדבר כתוב ברי"ף במפורש. וממילא מובן שה"ה לרמב"ם.

כפי שאמרנו, יש בכך מחלוקת. והרשב"ץ כותב כך, בדעת הרי"ף, וממילא מסתבר לדידיה שכך היא גם דעת הרמב"ם, וכך גם נהגו חלק מקדמונינו, וכך גם מהרי"ץ זיע"א כתב בפועל בספרו עץ חיים. הוא קיבל את השיטה הזאת, מבלי לכתוב במפורש שכך נוהגים.

אבל מצד שני, מהרי"ץ הרבה פעמים לא נכנס למחלוקת שישנה בין קדמונינו, כיון שהמטרה שלו היתה כנגד השיטה השנייה. לכן, הוא לא רצה להביא את המחלוקות שיש בינינו, הוא רצה להציג קו מגובש, קו אחד. הוא לא דן, על דברים שקדמונינו נחלקו בהם, בדרך כלל, רק בא לאפוקי ממנהג הספרדים, או מדעת השלחן ערוך. הוא מציג צד אחד, ועליו הוא דן. אם אלו דברים שלא נחלקו בהם, או שלא נידונו בזמנו, דברים שלא היו בהם בזמנו ובמקומו חילוקי דעות, ממילא הוא לא נכנס לכל הנושא הזה, והשאיר לנו מקום להתגדר.

אבל מה שכך, עלינו להבין זאת. כיצד להבין את המהלך הזה? דהיינו, אלה המחלקים בין שבת לבין חול, ואומרים שבשבת יש לקחת שתיים וחצי, לכאורה מה פתאום? מישהו מבין את הסברא? מה פתאום לחלק ולהגיד ש[כאשר חל יו"ט] בחול, לקחת אחד וחצי, ו[אם חל יו"ט] בשבת לקחת שתיים וחצי?

ברצוני לומר בעז"ה, שלש סברות בעניין זה. כל זאת, בזכות מהרי"ץ זיע"א, ובעיקבות העיון בכת"ק שזכינו לו כעת בעזרתו יתברך. להסביר את השיטה הזאת, לא להלכה ולמעשה, אלא לשם הלימוד. כי כעת מתברר, שהשיטה הזאת היא מבוססת, ואפילו מהרי"ץ ידע אותה, ואפילו כתב אותה, לא נמנע מלהביאה, רק שבסופו של דבר הוא הכריע אחרת. אבל מהרי"ץ לא הסביר, למה הוא הכריע אחרת? לא נראה שהוא נכנס, לקבוע בזה מסמרות.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בשבת, יש לך שתי סיבות לקחת לחם משנה. ממילא, כאשר יש לנו 'לחם עוני' כנגד 'לחם משנה', אכן הדבר בסדר. אבל ביו"ט שחל בשבת, יש לי אחד כנגד שתיים, כי ישנן שתי סיבות לקחת לחם משנה. לכן הם סוברים, שביו"ט שחל בשבת צריך לקחת שתיים וחצי. זהו הטעם השני.

הטעם השלישי, בזמנו [שיעור מוצש"ק ויקרא ה'תשע"ח] דיברנו על כך, וכבר הבאתי זאת באגד"פ פרי עץ חיים, שישנם שני פירושים, יותר הסברים מחולקים, בין הרי"ף לבין רב כהן צדק גאון, ורב כהן צדק גאון אומר, כי גם אחד וחצי נחשב לחם משנה, כפי שמצינו במסכת ברכות [דף ג' ע"ב] משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו. דהיינו, הוא לא אומר ש'לחם עוני' מתנגש עם 'לחם משנה', כמו הרי"ף, אלא שזה נחשב לחם משנה. אולי לא לכתחילה, אבל סוף סוף זהו לחם משנה. א"כ הדבר יוצא טוב מאד, כי לפי שיטת רב כהן צדק גאון, שבעצם שזה לחם משנה, א"כ גם בשבת, זה לא נורא. נכון שישנן כאן שתי סיבות לקחת לחם משנה, אבל זהו לחם משנה. אולם לפי הרי"ף, שזה גרע, א"כ בנ"ד ישנו שיקול שבעצם אכן עדיף לקחת שתיים וחצי.

א"כ יוצא, שישנם שלשה צדדים, להסביר את השיטה הזאת. אבל כפי שאמרנו, זה רק בכדי להבין את דעתם. כי בסופו של דבר, מהרי"ץ זיע"א פסק אחרת. וכפי שאמרנו לעיל, היו קדמונים שעשו כך, ומהרי"ץ משום מה, כאשר הוא כתב זאת באגד"פ כת"י שלפנינו, הוא העתיק את לשון התכאליל האלה. יכול להיות, כי מי שרצה שמהרי"ץ יכתוב לו את ההגדה, ביקש ממנו שיכתוב זאת לפי ספר מסויים, והוא העתיק זאת. בכל אופן, זה לא נגד שיטתנו, ואדרבה, זה בהחלט 'במשפחה', השיטה הזאת אינה מופרכת, ואינה נגד המנהג.

שאלה מהקהל: למה ביו"ט שחל בשבת, זה נקרא שנים כנגד אחד?

בסייעתא דשמיא, ברצוני להסביר שלשה טעמים ונימוקים, מדוע הם מחלקים בין אם חל בחול לבין אם חל בשבת. כי לכאורה, הסברא אינה כך. אם אתה אומר, שביום טוב יש דין לחם עוני, ולכן אין דין לחם משנה, א"כ גם בשבת צריך להיות כך. מהו ההבדל, בין יום טוב לשבת?

הערה מהקהל: כי בכל שבת מברכים על שתיים, אבל בפסח שחל בשבת נוסף החצי, משום לחם עוני.

תשובת מרן שליט"א: בחג שבועות, או בסוכות, בצעת על שתיים, א"כ מה ההבדל? למה בפסח שחל בשבת, על שתיים וחצי?

הערה מהקהל: שתיים כרגיל, כמו כל יו"ט, ועוד חצי משום לחם עוני?

תשובת מרן שליט"א: א"כ גם יום טוב [שחל בחול], שיהיה כמו כל השנה. כמו שבכל הימים טובים, תקח שתיים, ותוסיף עוד חצי. מה ההבדל?

ישנה מחלוקת, או לכל-הפחות ספק, האם ירד מן ביו"ט, או שלא? יש אומרים, כי גם ביו"ט ירד מן, כמו בימות החול, וממילא לפי דבריהם לא לוקחים ביו"ט שתי ככרות, אלא רק אחת. לגבי שבת, בודאי שהיה לחם משנה. א"כ לשיטתם, ישנו חילוק. לגבי יו"ט, שזהו ספק אם היה לחם משנה, א"כ ה'לחם עוני' מתגבר על ה'לחם משנה'. אבל לגבי שבת, שבודאי היה לחם משנה, לכן הם אחזו שצריך שתיים וחצי. זהו טעם אחד.

הטעם השני, גם אם נגיד שביו"ט לא ירד מן, כפי שלא ירד בשבת, אבל ביו"ט שחל בשבת, יש לך שתי סיבות לקחת לחם משנה. גם בגלל שבת, וגם בגלל יום טוב. דהיינו, הרי ישנה התנגשות בין 'לחם משנה' לבין 'לחם עוני', ואומר הרי"ף כי 'אתא לחם עוני וגרעא ללחם משנה'. ישנו לחם משנה, מצד יום שבת. ויש לחם משנה, מצד יום טוב. א"כ ביום טוב שחל

תשובת מרן שליט"א: כאשר חל בפסח בשבת, כפי שהיה בשנה הזאת, הם אומרים שצריך לקחת שנים וחצי. לדבריהם, רק כשחל ליל הסדר בשבת, תקח שנים. אבל כשחל בחול, תקח אחד וחצי. אז הסברתי, כי כעת יש לי שתי סיבות לקחת לחם משנה, גם בגלל שבת וגם בגלל יו"ט. כאשר לחם עוני מתנגש עם 'לחם משנה' אחד, אין הכי נמי, אבל לא כאשר הוא כנגד שנים. כעת יש לי שתי סיבות לקחת שנים.

שאלה מהקהל: זה מוגדר כ'שתי סיבות'?

תשובת מרן שליט"א: הכוונה שישנן שתי מעלות, שתי קדושות. זה אולי רעיוני, לא מציאותי, אבל די שברעיון זה כך. ואחד ממשותפי השיעור, מפלפל עם מרן שליט"א בנושא. כיון שהשאלות אינן ברורות בהקלטה, לכן השמטתי את רוב הדברים. העורך.]

כעת נחזור אל הדבר השלישי, מדוע מהרי"ץ זיע"א ניקד ב'תשבחות'?

לפני שאמשיך אומר, כי ידידנו הבחור רוז נסים הי"ו, ניסה להתמודד עם השאלה הזאת, וכן עם השאלה הרביעית, מדוע כתב מהרי"ץ 'שבחה'.

הוא כתב לי כך, לגבי הניקוד, מ"ש מהרי"ץ 'שבחה' במקום 'שבח', ו'תשבחות' במקום 'תשבחות', הינם "תיקונים" שעשו אחריו, שהרי כל ההגדה לארכה עפ"י מנהג הבלדי וגרסתו, ומאי שנא הכא. כביכול, מישוהו תיקן זאת. בנוסף, יתכן ונראה "שארית" של נקודה ב'תשבחות'.

מי שרואה שם, ישנו קצת טשטוש, אולי נראה שהיה שורק במלה 'בתשבחות', ומישוהו מחק זאת. ואכן הכת"י הוא ישן, וישנן פה ושם קצת נקודות. כך הוא סבר.

אבל האמת היא, כי זה לא כך. ועוד, בסוף נוסח ישתבח, הדבר חוזר על עצמו עוד הפעם, 'דברי שירות זמירות תשבחות דוד וכו'. כאן בודאי אין שום נקודה. כאן הדבר 'חלק'. לא רואים שום גירודים.

דרך אגב, אם אני כבר קורא את מכתבו אלי, הוא גם מנסה לתרץ את השאלה החמישית, מדוע מהרי"ץ כתב את נוסח שבע ברכות. הוא כותב כך, ישנן כמה גירסאות שונות בבלדי, כגון הוספת 'קול חתן וקול כלה' וכו', ואינן בכת"י. בהגדה הזאת, בנוסח הברכה הוא לא גרס 'קול חתן וקול כלה'. כמו כן כתב מהרי"ץ 'קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים מנגינתם', בעוד שבהרבה מקומות מופיע 'קול מצהלות חתנים ממשתה ונערים מנגינתם'.

אי נמי, מכיון שהחל מליל שני של פסח סופרים עומר, ומאז לא מתחתנים, אזי רבו החתונות והשמחות בימים שלפני, והיה מצוי ז' ברכות באותה עת. ומכיון שלא ידעו על פה הברכות כשאר התפילה, ראה לנכון מהרי"ץ להביא הדברים בסוף ההגדה, שהרי אסור לטלטל התכלאל ביו"ט. דהיינו, כיון שבימי הספירה אין חתונות, מצוי שיהיו חתונות לפני פסח, ולכן היה צורך שיכתבו זאת בהגדה.

מישהו אמר לי, מה הבעיא? יש לו זאת בהגדה, שמו זאת שם, בכדי שיקראו מתוכה לעת הצורך את שבע הברכות? אמרתי לו, תשמע, אינני חושב שכדאי להשתמש כל ימות השנה בהגדה בשביל 'שבע ברכות'. אתה רוצה שבתוך ההגדה, ישימו חמץ? זאת הגדה של פסח, אל תכניס בה חמץ. כעת ישנה סעודה וכו'. וכי מישוהו בכל ימות השנה, יבוא ויקח את ההגדה, בכדי לקרוא מתוכה את ז' ברכות?

אבל האמת היא, שהדבר אינו כ"כ מדויק, אינני חושב כך, כי בדרך כלל, אינני מכיר מארי תימני שאומר שבע ברכות מתוך הספר. אם הוא יגיד מתוך הספר, זה 'עם הארץ'.

הנכון, על משקל הרג, וכן שמעתי שהיה קורא הרא"ש והרד"א. דהיינו, לא 'חֲנֵק וְהַרְג', כפי המקובל, אלא 'חֲנֵק וְהַרְג'.

חושבני, כי בזמן שמהרי"ץ כתב את ההגדה הזאת, הוא חשב שכך צריך לומר, 'בַּתְּשַׁבְּחוֹת'. נכון שכתוב כך בקדמונים, אבל כפי שהוא מתקן הרבה דברים, כך את זה סבר אז שצריך לשנות ולתקן. צריכים לדעת, מהרי"ץ זיע"א היה איש אמת, היה אמיתי. ישנם דברים רבים, למרות שאבותינו נע"ג היו מאד דייקנים, אבל מהרי"ץ לפעמים אומר, 'העולם טועים'.

למשל, בעבר לפני כמה דורות היה מקובל, הדור הזה ושלפניו כבר איננו יודע זאת, היו קוראים בנוסח 'איזהו מקומן כך, אלו הן אשמות, אָשָׁם גזילות, אָשָׁם מעילות, אָשָׁם שפחה חרופה, אָשָׁם נזיר, אָשָׁם מצורע, אָשָׁם תלוי. למה זה לא נכון? מדוע אנחנו אומרים, אָשָׁם גזילות, אָשָׁם מעילות, אָשָׁם שפחה חרופה, אָשָׁם נזיר, אָשָׁם מצורע, אָשָׁם תלוי. מה ההבדל? למה כולם אָשָׁם, ורק האחרון אָשָׁם? התשובה היא, כיון שזה סמוך. בגלל הסמיכות. אבל בדורות שעברו, גם כשישנה סמיכות, היו קוראים כך. [וזה מהרי"ץ בע"ח וח"א דף קי"ז ע"א]: ואלו הששה אשמות, חמשה הראשונים הם סמוכים, ולכך נקודים האל"ף בשוא פתח. אבל הששי שהוא אשם תלוי, האל"ף נקודה קמץ, מפני שהוא שם דבר (הרד"א)]. למשל, 'מִנְחֹת כהנים'. גם על זה מהרי"ץ מעיר על כך במשניות שלו, שהדבר אינו מדויק.

כמרכן, עד היום תשמעו אנשים, אפילו בנוסח (רבון העולמים, אחרי ברכות השחר) הרגיל, זמקובל ומרוצה לפניך'. מדוע, מרוצה? הרי היה צ"ל, מרוצה?

וכן בפיטום הקטורת, 'שלש מאות וששים ושמנה מנים וכו'. המלה 'שמנה', היא לשון זכר או לשון נקיבה? היה צ"ל, 'שמנה מנים', בלשון זכר.

לכן חושבני, אני משער כך, אני מקווה כי אולי נזרקה כאן רוח הקודש, אני חושב שמהרי"ץ זיע"א נתן את ההגדה הזאת בתורת מתנה לחתן, שהתחתן סמוך לליל הסדר, והיה לו ז' ברכות בליל הסדר. מהרי"ץ כתב לו הקדשה, הוא כתב לו זאת במהירות, כתב לו הגדה קצרה, הביא רק את הדברים העיקריים מבלי להאריך, לא היה לו זמן לפרט הכל, ובסוף הוא כתב לו את נוסח שבע ברכות. בשביל החתן, לא בשביל המארי. המארי לא צריך זאת, מארי לא יקרא מתוך הספר.

זהו אחד מן הדברים, שאומרים בעל פה. כמבואר בגמ' חולין דף ט' ע"א. עד היום, הרבנים התימנים אומרים את הברכות בע"פ. ק"ו הדור שעבר, פשיטא. מי שהכיר את הדור שעבר, יודע שהיו מתפללים אפילו מוסף של יו"ט בע"פ. וכבר אינני מדבר על נוסח 'נשמת', שאומרים בשבת. ראיתי בעצמי את הדור שעבר. אפילו את האשמורות, אמרו בע"פ מהתחלה ועד הסוף, בלי ספר. כך היה בדור שעבר, ק"ו לפני כן. זאת היתה בושח וחרפה, לקרוא מתוך הספר. חושבני, שזה היה בשביל החתן. החתן קיבל מתנה ממהרי"ץ, והוא כתב לו זאת למזכרת.

אבל תכף תראו, כי ישנו כאן עניין יותר עמוק.

לגבי הגירסא 'בתְּשַׁבְּחוֹת', צריכים לדעת כדלקמן. מהרי"ץ זיע"א, גם במהדורא שלפנינו, כוונתי בתכלאל עץ חיים הידוע, ישנם כמה וכמה מקומות, שמהרי"ץ מעיר על גירסאות, וכותב כנגד המקובל. למשל, כולנו אומרים בנוסח 'איזהו מקומן', 'לְזַכְּרֵי כהונה'. אבל מהרי"ץ כותב בע"ח וח"א דף קט"ז ע"ב, לפי הדקדוק יש לומר לְזַכְּרֵי כהונה, למ"ד בחירק והכ"ף בקמץ, והעולם קורין הזא"ן בחירק. לא שמעתי, מי שיקרא כך.

כמרכן בוידוי יום הכיפורים, 'חנק והרג שריפה וסקילה', כותב מהרי"ץ כך, חנק, יש שקורין החי"ת בקמץ, ויש שקורים אותה בסגול, והוא

כיוצא בזה, כולם אומרים, מסכת 'אֶהְלוֹת'. בקהילותינו כל הדור שעבר, אמרו כך. אבל מהרי"ץ אומר, שזאת טעות, וצ"ל מסכת אֶהְלוֹת. כפי שאומרים בל' יחיד, אֶהְל, כך רובם אומרים אֶהְלוֹת.

הרד"ק כותב בספר מכלול, כי זאת טעות, לומר 'בתשבחות'. כיון שמשקל המלה, הוא כמו 'תפארת'. לכן צ"ל תשבחות. גם האר"י ז"ל אומר, שצ"ל תשבחות. ומהרי"ץ לא ידע כיצד להתמודד עם זה, ואיך להסביר זאת. בעץ חיים במהדורא שלפנינו, תראו שהוא מביא זאת בשתיקה. אין לו מה להסביר על כך. וז"ל [ע"ח דף ט"ז עמוד א'], בתשבחות, בוא"ו ושורק. למה? הוא שתק. לא הסביר. לא היה לו הסבר על זה.

כאשר מהרי"ץ כתב את ההגדה הזאת, הוא חשב שאכן הם צודקים, והוא קיבל את מה שחשב כי זאת האמת. 'קבל את האמת ממי שאמרו'. הרד"ק וגם האר"י ז"ל אומרים, להגיד בתשבחות. לא היה למהרי"ץ תירוץ, כיצד להסביר זאת. יכול להיות שהם צודקים, כי לפי הדקדוק צ"ל בתשבחות. כפי שאתה אומר 'תפארת', ולא 'תפארת'. ולכן כל העולם, שינה את הגירסא.

אבל ברוך ה', שעמד על כך בעל מרפא לשון (בדור שלפניפנינו), בפרשת קדושים, לגבי הפסוק [ויקרא י"ט, כ"ד] קָדַשׁ הַלְלוּלִים לַיהוָה. התרגום הוא, קדש תושבחן. כותב על כך בעל מרפא לשון, כל לשון תושבחות בתרגום, התי"ו בשורק לא בחירק, וכצ"ל, ורק בלה"ק התי"ו בחירק, כמ"ש הרד"ק ז"ל בשער השמות, אבל לא בלשון ארמי. דהיינו, מה שהרד"ק טוען, הוא נכון לגבי לשון הקודש, לא לגבי לשון ארמית. בארמית, זה תושבחן. שכן הוא בכל הנוסחאות, כל לשון תושבחא התי"ו בשורק. וכן הוא לתפארת הקריאה, להיות בשורק, מפני שהשי"ן מאותיות השריקה, וכמו שם תורביינא שהוא תר' האומן. ופשוט הוא

דגם בכל ל' ארמי צ"ל כן, כמו בקדיש שצ"ל שירתא ותושבחתא בשורק, אלא שראיתי טועים בזה לקרותו בחירק מפני שראו בסידור האר"י ז"ל שכתוב שצ"ל מלך מהולל בתשבחות, בתי"ו בחירק, וסוברים שיש בזה סוד, והאומר בתושבחות בשורק מקצץ בנטיעות, ואפילו בקדיש נזהרים בזה, כי לא ידעו מה הוא הטעם של הרב זלה"ה. ואינו אלא מטעם הרד"ק ז"ל, והוא לא אמר אלא על בתשבחות בלה"ק. הם חושבים, שזה עפ"י הסוד, ומי שאומר בתושבחות הוא מקצץ בנטיעות. אבל הוא אומר, שזה לא נכון. כי הטעם של האר"י, הוא בגלל הרד"ק, והוא דיבר על לשון הקודש, כגון 'מלך מהולל בתשבחות'. כאשר זה בלשה"ק, אני מסכים איתך שצ"ל בתשבחות. אבל בלשון ארמית, אומרים בתושבחות. ועדיין יש להסתפק בו, כי ראייתו הוא מל' תפארת, ואינו דומה הלשון, שזה פ"א הפעל שלו שי"ן מאותיות השריקה, וכן גי' הראשונים גם בלה"ק, בתושבחות בשורק. ולכן אין מזה הכרח לשבש הגי' בלה"ק, כ"ש בתרגום.

גם אני הקטן כתבתי בס"ד בשו"ת עולת יצחק [חלק א' סימן פ"ד] כך, נלע"ד ליישב קצת הערת המדקדקים שסוברים דצ"ל בתשבחות התי"ו בחירק ולא בשורק, על משקל תפארת וכו', וכמו כן תשבחתא בקדיש בחירק. והר"ש סופר בסידורו עשה פשר דבר, שבלשון ארמי ישאר תושבחתא בשורק, מאחר שכן נמצא בתרגום ע"ש וכו'. ר' שבתאי סופר מפרמישלא, עשה פשרה, בארמית תושבחתא, ובלשה"ק תשבחות. כיון שהוא הסתבך, הוא חילק ביניהם. אבל אני כתבתי שם נימוק, כי כיון שבעצם כל המלה 'בתשבחות' אינה בלשון הקודש, אין מלה כזאת בלשה"ק, המלה הזאת באה מהלשון ארמית, ממילא כיון שיסוד המלה היא בארמית לכן השאירו אותה כפי שהיא בל' ארמית. דהיינו, נכון שלפי המשקל בלשה"ק, אין דבר כזה תושבחות, אין מלים כאלה בלשון הקודש, אבל נד"ד הוא יוצא מן

ממילא הכל מיושב, ואין בכלל סתירה, כפי שאמרנו.

לגבי 'שיר ושבחה', במקום 'שיר ושבח', מצאתי ברמב"ם מהדורת פרנקל, כי ישנה גירסא כזאת ברמב"ם. אנחנו אומרים 'שיר ושבח', אבל ישנם כתבי יד מתימן ומעוד ארצות, שכתוב אצלם ברמב"ם 'שבחה'. ממילא אין פלא, אם הגיע לידי מהרי"ץ ספר תכלאל שכתוב בו כך. בפרט אם הוא היה צריך לכתוב זאת לאותו אדם מסויים, הוא כתב לו לפי הספר שלו.

הדבר האחרון שנשאר לנו לברר, הוא בעניין נוסח שבע ברכות. זהו הדבר המפליא ביותר כאן. אבל תשמעו טוב, כי ישנו כאן חידוש ממש גדול, הנוגע להלכה ולמעשה.

אי אפשר לבוא ולומר, שהמדובר על כוס חמישית. בהתחלה חשבתי לדחוק כך, כי אולי המדובר על כוס חמישית. דהיינו, הרי בליל הסדר שותים ד' כוסות, אבל ישנם כאלה הסוברים לעשות גם כוס חמישית, כך דעת רבי טרפון בגמרא [פסחים דף ק"ח ע"א], ובספרי הפוסקים ישנו נידון גדול בעניין זה. ישנם האומרים, שאסור לעשות כוס חמישית, כיון שזה מוסיף על הכוסות. וישנם כאלה האומרים, שהדבר אינו אסור, כי כפי ששתית אחרי האפיקומן שתי כוסות, תשתה עוד כוס אחת. הדבר אינו משמעותי. הוא אומר עליו, את ההלל הגדול. הרמב"ם [פרק ח' מהלכות חמץ ומצה, הלכה י"ן סובר, שזה רשות. וישנם גאונים האומרים, שזה מצוה מן המובחר. מהרי"ץ כותב בעץ חיים, שלא נהגו לעשות כוס חמישית, כיון שגם הרמב"ם סובר שזה רק רשות, ומאידך ישנם פוסקים הסוברים שהדבר אסור, לכן כיון שהעולם ראה שהרמב"ם סובר שזה רק רשות, החליטו לא לעשות. אבל מי שנהג לעשות, יש לו על מה לסמוך.

הכלל. זהו כפי שרואים בהרבה דברים בלשון אנשי כנסת הגדולה, כפי שאנחנו אומרים 'נביאף' 'תורתף' 'עבדף', אין דבר כזה בלשון הקודש, אלא אומרים בלשון 'נביאף' 'תורתף' 'עבדף'. בלשון הקודש, בגלל המשקל, עושים זאת בקמץ. וכן בנוסח ברכת הלבנה, 'ברוך יוצריך ברוך עושיך ברוך קוניך ברוך בוראיך', זה הכל בא מלשון ארמית. ובפרט שהמלה 'תשבחות' באה מהלשון ארמית, השאירו אותה כפי שהיא, תושבחות.

אבל אם תשימו לב, מהרי"ץ בע"ח כתב כך, בתושבחות, בוא"ו ושורק. לכאורה, מה זה בוא"ו? וכי הוא"ו קובע? העיקר הוא, שישנו שורק. מה שנקרא שורק-קבוץ. מה זה משנה, אם ישנה האות וא"ו? הרי גם בלי וא"ו, זה כך?

אלא כוונת מהרי"ץ לומר, כי אם אתה מדבר לגבי הדקדוק, אני יכול להסביר לך זאת, כמו לגבי 'זכרי' – 'זכרי', 'חנק' – 'חנק', 'אהלות' – 'אהלות'. על זאת אפשר להתווכח. אבל בנדון דידן, לגבי המלה בתושבחות, בספרי הקדמונים כתובה האות וא"ו, אי אפשר להכחיש זאת. לכן בנ"ד, בסופו של דבר מהרי"ץ חזר בו, שצריך להיות בתושבחות.

דהיינו, בשלב הקודם מהרי"ץ חשב, שהם אכן צודקים, וצריך לתקן זאת ולומר בתושבחות. סבר וקיבל אז. אך אחר-כך חזר בו. למרות שאין לו הסבר לכך, לא היה לו נימוק על כך, הוא לא ידע לתרץ את קושיית הרד"ק. לכן, אף כי בשלב מסויים הוא קיבל זאת, אבל בסופו של דבר התחזקה בדעתו שיטת אבותינו, אי אפשר להכחיש זאת, כי בודאי שהקדמונים כתבו תושבחות עם וא"ו, וגם הרמב"ם. א"כ זהו כבר אינו רק עניין של ניקוד, אלא כתובה האות וא"ו, גם הרמב"ם כותב 'בתושבחות', לכן בנ"ד אני נשאר עם זה. אמנם אינני יודע להסביר זאת, אבל אני נשאר בכך, שצ"ל בתושבחות. ברוך ה', שיותר מאוחר באו ותירצו והסבירו את הדבר.

חשבתי בהתחלה, אולי מהרי"ץ כתב זאת, בכדי לעשות עכ"פ כוס חמישית על שבע ברכות.

אבל, הדבר אינו נכון. כי מי שיעיין בכת"י הזה, יראה שהדבר ממש מדוייק. יש שם את נוסח ישתבח וכו', יהללך וכו', לכאורה כאן היה צריך לבוא כוס רביעית, אבל מהרי"ץ לא כתב כוס רביעית, אלא הוא כותב את ברכת בורא פרי הגפן, ובורא עצי בשמים, ושבע ברכות. א"כ רואים, שאת שבע הברכות עשו על כוס רביעית.

לכן, צריך לדעת בעצם, מה קורה כאשר בליל הסדר ישנו חתן. אם תשאלו את הדור הקודם, הם לא ידעו, כי בתימן לא היה מצוי דבר כזה, אין חתונות בליל הסדר, אין שבע ברכות לפני ליל הסדר, אלא היו גומרים את החתונה כמה ימים מלפני כן.

בספר ויצבור יוסף בר [חלק ד' פרק ט"ו דף פ"ו] כתוב כך, נשאלתי אם בליל הסדר של פסח ישנו בין המסובים חתן בביתו בתוך שבעת ימי המשתה שלו, אם אומרים בברכת הזימון תחלה שהשמחה במעונו וכו', ואם אומרים אחר ברכת המזון שבע ברכות על הכוס.

ונקדים לומר, מן הידוע כי ביהדות תימן, לא היה מאורע כזה שיאמרו שהשמחה במעונו ושבע ברכות, לא בליל פסח ולא בשאר ימים טובים, לפי שהיו מפסיקים עריכת חופות כמה ימים לפני כניסת כל מועד וחג, כך שלא היה חל בתוך ימי החגים אפילו יום אחד משבעת ימי המשתה. נגמר. כאשר הגיע החג, שבועות או סוכות. אין מציאות כזאת. דודאי שכך החמירו על עצמם, כדי שלא לערב עם שמחת החג שום שמחת נישואין כלל, אפילו שיורי שמחת נישואין.

אך כיום בארץ ישראל שנוהגים לערוך חופות תמיד, אפילו בערבי החגים עד לפני כניסת

החג, כפי שפסק מרן הקדוש בשולחן ערוך ואו"ח סי' תקמ"ו סעיף ג' עיי"ש, כך ששבעת ימי המשתה חלים תוך ימי החג, אם כן השאלה מתעוררת אם אומרים שהשמחה במעונו, ומה לעשות בליל פסח והוא הדין בשאר ימים טובים כשיש עשרה בבית החתן מסובים לעשיית הסדר, מתי והיכן אומרים שבע ברכות. טוב, אז ברור שאומרים 'שהשמחה במעונו'.

אח"כ בהמשך [בסימן ב'] הוא מביא את דברי מהרי"ץ זיע"א בשו"ת פעולת צדיק וחלק ב' סימן קי"ב. הרי את השבע ברכות, עושים על הכוס. כיצד? מברכים ברכת המזון על הכוס, ובסוף מברכים בורא פרי הגפן, וממשיכים את כל ששת הברכות על אותו הכוס. בהמשך הוא מביא את כל המחלוקות בעניין, אולי בהמשך נראה זאת באופן יותר מדוייק.

הרי בעצם האשכנזים, וגם הרבה מן הספרדים, עושים שני כוסות לשבע ברכות. דהיינו, הם לא מברכים על אותה הכוס, אלא על כוס אחת הם מברכים את כל ששת הברכות, ואח"כ ברכת בורא פרי הגפן על הכוס של ברכת המזון. כלומר, מי שמזמן, גומר את ברכת המזון, ומישהו אחר מן המסובים לוקח כוס אחר, כוס נפרד, שתי כוסות, מברכים על הכוס השני שש ברכות, וכאשר גומרים אותם חוזר המברך הראשון ומברך בורא פרי הגפן ושותה. כך מנהג האשכנזים, וגם הספרדים. אינני יודע אם כל הספרדים, או רובם. אבל אצל התימנים, אומרים שבע ברכות כמו בחופה, על אותה הכוס. כלומר, כאשר גמר ברכת המזון, מברך בורא פרי הגפן, ואומר את כל ששת הברכות על אותה כוס. או הוא בעצמו, או כפי שנוהגים כיום, שמחלקים את הברכות למסובים. אבל זהו הסדר.

מאריך שם בספר ויצ"ב, מביא את המחלוקת בראשונים. הוא גם מביא, כי בדורות הראשונים, כולם העידו שכך היה המנהג, למרות שחלק מן הראשונים סברו אחרת. הוא

שערי יצחק – השיעור השבועי

ואומר, כי למרות שבכל ימות השנה אנחנו מברכים על שני כוסות, אבל בליל הסדר נעשה כפי שמרן כותב, נעשה על כוס אחת, ובכך יצאת ידי כולם. זאת בכדי לצאת מן העניין הזה.

בזכות הרה"ג שריה דבליצקי שליט"א, המקום ברוך הוא ישלח לו רפואה שלימה בתוך כל חולי עמו ישראל, זכיתי לפענח את מהרי"ץ בעניין שלנו. הדבר הפלא ופלא.

דרך אגב, יישר כוחו של הרב דבליצקי, הוא בקי עצום בהרבה תחומים, גם בנושא המנהגים, והוא ממש מן היחידים אשר הביא בספריו את מנהגי התימנים. למשל, בספרו 'שובע שמחות', זהו ספר מיוחד שהוא כתב על ענייני שבע ברכות, תראו שם אפילו במפתחות, שלאורך כל הדרך הוא מביא את מנהגי התימנים. למשל, איך מנהג הספרדים בפרט בירושלם בעניין לברך בכל מקום. דהיינו, כשיוצאים מבית החתן, האם בסעודה הראשונה מברכים בכל מקום. שאר אופנים שגם הספרדים מברכים לא בבית החתן. איך מנהג התימנים בכל זה. גם בהמשך, בדיני ברכת אשר ברא, מה הדין אם יש אורח אשה וקטן. הספרדים והתימנים מברכים בלי אורח. גם בפרק ד', סדר תשלומין שבע ברכות, מנהג בני תימן לעניין התחלת זמן 'שהשמחה במעונו'. כידוע ישנו מנהג מיוחד אצל התימנים, שמתחילים לומר 'שהשמחה במעונו' כבר מן השבת שלפני החתונה, הנקראת 'שַׁבַּת־הַתְּחִלָּה'. כאשר באים אורחים, כבר מתחילים. אפילו במפתחות הוא מציין זאת, פסוקים ובקשות לאחר השבע ברכות לפני הטעימה אצל בני תימן, ואם מתכבד שם אחר. ברכת החזקת בשמים אצל בני תימן. מה שמביאים בתוך השבע ברכות, עצי בשמים. איך עושים? ואם בא מישהו אשכנזי או ספרדי, והוא לא נוהג כך, האם הוא יכול לברך כך, האם זה הפסק או שלא? הוא מפרט על כל דבר ודבר. אשריו ואשרי חלקו.

מביא שם בשם בעל העיטור הכותב, כי מה שנהגו איזה מקומות לברך על שתי כוסות, זהו מנהג משובש. [הדברים כפולים, כי כבר כתב כל זאת בהגש"פ מגיד מראשית סי' ל"ד, מדף ק"פ].

צריכים לדעת את ההלכה בעניין זה, כפי שפסק מרן בשלחן ערוך [אבן העזר סימן ס"ב סעיף ט"ז]. וזה לשונו, יש אומרים שאין לומר ו' ברכות על כוס ברכת המזון, אלא מביא כוס אחר ואומר עליו ו' ברכות, וחוזר ולוקח כוס של ברכת המזון ואומר עליו בורא פרי הגפן. ישנה דעה, כי כיון שלפי הדין אין עושין מצוות חבילות חבילות, ממילא אי אפשר לעשות גם את הברכות האחרות, על הכוס של ברכת המזון. לכן, תעשה זאת על כוס אחר, ורק את ברכת בפה"ג תאמר על הכוס הזה.

ויש אומרים שאין צריך. הדבר מיותר. אלא על כוס של ברכת המזון מברך שבע ברכות. ומוסיף מרן, וכן פשט המנהג. אך מאז במשך הדורות, הדבר הזה נשתנה אצל הספרדים, והם נוהגים לעשות כמו הדעה הראשונה. מרן הש"ע כותב, 'כך פשט המנהג', וזהו המנהג שלנו התימנים עד היום, שמברכים על כוס אחת.

השאלה כעת, מה עשים בליל הסדר? זהו כבר עניין מסובך. הפתחי תשובה [שם] מאריך על כך, עיין בתשובת חיים שאל, אם אירע בליל פסח וכו', מה לעשות? איך מברכים? הוא מביא כמה ספרים הדנים בנושא הזה. המעניין הוא, כי עד לפני 200-300 שנה, לא דיברו ולא דנו בעניין הזה. הדבר מובא, רק בספרי האחרונים. מה עושים?

עיקר הבעייה היא, לפי שיטתם. כי אם תברך ברכת המזון על הכוס, וכי תיקח כוס שני בכדי לברך את שבע הברכות? הרי בכך אתה מוסיף על הכוסות? והרי אחר כך, הם עוד מערבבים את הכוסות. א"כ, אתה לוקח כוס נוסף, ובכך אתה מוסיף על ד' הכוסות? לכן החיד"א בא

אבל אם תסתכלו בספרים אחרים של זמנינו, כגון ספר פסקי תשובות, התימנים בכלל כמעט ולא קיימים שם. לא מהרי"ץ זיע"א, ולא אף אחד. לא מכירים. וכן ספר הלכה ברורה, וספר ילקוט יוסף, כמעט ואין אצלם זכר למנהגי התימנים. אבל הרב דבליצקי, הביא זאת ממש לאורך כל הדרך.

אולם ברצוני לומר לכם, כי במחשבה שנייה אמרתי, אשרינו מה טוב חלקינו, יותר טוב כך, עדיף שלא יביאו את התימנים. כיון שאם הם יביאו אותנו, הם יתבלבלו, הם לא יידעו את מי להביא, ואת מה להביא, וכיצד להביא. משא"כ הרב דבליצקי, הוא יודע. כאשר הוא מביא, הוא בקי, הוא יודע מה שהוא מביא. אבל הם, עדיף שלא יביאו. הרב דבליצקי, הוא מביא זאת ומדייק בכל הפרטים, דקדוק ההלכה אצלו מאד חזק.

דרך אגב, מרוב שהוא היה כ"כ חרד לדבר ה', אני זוכר זאת בעצמי אבל אח"כ אמרו לי זאת רבים, כי כל תימני שבא אליו, הוא היה שואל אותו, תגיד לי, איך אתה אומר את האות דל"ת הרפויה, של המלה 'אחד'? כיצד אתה מאריך באות דל"ת? איך אתם התימנים אומרים? היה קשה לו לומר זאת, במבטא שלו. הוא רצה לומר אחד, אבל האות דל"ת יצאה לו כמו האות זא"ן. לכן הוא רצה לדעת, איך זה יוצא? הוא היה מסתכל לראות, ושישמעו אותו אם הוא מבטא זאת נכון.

פעם כשביקרתי אצלו בסוכתו, לפני שלושים או ארבעים שנה, הייתי אז אברך צעיר, היה לנו קשר בענייני הסכמות לספרים וכו', כאשר נכנסתי לסוכה, תהיתי האם לברך על הסוכה. אמרתי לו, במחילה מכבוד הרב, אנחנו נוהגים לברך בכל פעם שיושבים בסוכה. ענה לי, אדרבה ואדרבה, תוציא אותי ידי חובה, אני רוצה שתוציא אותי ידי חובה, אני בעצמי הייתי מברך, רק בשנה שעברה הפסקתי. אני רוצה שתכוון להוציא אותי ידי חובה. אשריו ואשרי

חלקו, וירבו כמותו בישראל. וכפי שאמרנו, המקום ברוך הוא ישלח לו רפו"ש בתוך כל חולי עמו ישראל, אכי"ר. ויתקיים עליו מקרא שכתוב עוד ינובון בשיבה וגו', ויאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים.

הרב דבליצקי מביא את ההלכה הזאת ושם בספר שובע שמחות פרק רביעי דף ק"ה] בזה"ל, אם אומרים שבע ברכות או אשר ברא בליל הסדר, נוהגים כדלקמן. אצל אלה הנוהגים לברך תמיד ברכות או אשר ברא על כוס אחת, מברך גם היום, המזמן, את הברכות, על כוסו, ומברך מקודם ברכת הגפן. בין כה וכה אתה מברך על כוס אחת, א"כ תתחיל בורא פרי הגפן. ויכול גם לכבד אחר או אחרים בברכות, על ידי מסירת כוסו להם, את הכוס שלך תתן להם, ואחר הברכות מחזירים את הכוס לו. והנוהגים לברך תמיד על שתי כוסות, כמנהגנו, נוהגים באופן זה, לאחר ברכהמ"ז לפני ברכת הגפן לוקח המברך את הברכות, בין אם הוא המזמן או איש אחר, את הכוס (השלישית של הסדר) של החתן, ואומר עליו את הברכות.

תשמעו איזה פתרון יש להם. הרי יש להם בעיני, כי אם הוא יקח כוס שני, אזי הוא מוסיף על הכוסות. אבל הוא אומר, אין בעיני, הרי לכולם יש כוסות, תקח את הכוס של החתן, תברך על הכוס שלו שבע ברכות, ואח"כ תחזור לכוס שלך ותברך בורא פרי הגפן. וכמו כן יכולים להתכבד כמה מסובין בברכות בהעברת הכוס של החתן לידם, ובגמר הברכות מחזירים את הכוס לחתן. הוא ישתה אותו. אין בעיני. לא צריך כוס נפרדת, אלא הכוס של החתן. וכל אחד מברך על כוסו כנהוג בליל הסדר.

אצלינו התימנים, אחד מברך לכולם. אבל האשכנזים נוהגים, שכל אחד אומר בורא פרי הגפן לעצמו. לכן הוא אומר, תעשה כך.

הברכות לשתית הכוס. לכן מהרי"ץ אומר רק דבר הדומה לכך.

במלים אחרות, זה יוצא כמו הזכור לאברהם, שזה על הכוס הרביעית. אבל אצל בעל זכור לאברהם, עושים זאת בהתחלת השבע ברכות, כיון שאצלם כך הוא המנהג, כי מברכים בורא פרי הגפן בסוף. אבל לדידן, שברכת בורא פרי הגפן היא לפני השבע ברכות, מהרי"ץ עשה ההיפך. כן, אני אגיד על הכוס הרביעית את לא לנו וכו', את כל ההלל, ויברך בורא פרי הגפן ושהכל ברא לכבודו וכו'. את הכל נעשה, על הכוס הרביעית.

מהרי"ץ לא רצה לעשות זאת על הכוס של ברכהמ"ז, כיון שזה יהיה כבר מוגזם. כי אם נעשה את ברכת החתן על הכוס של ברכהמ"ז, יוצא שהוא אמר על הכוס הזאת את כל ברכת המזון, ארבע ברכות וגם בורא פרי הגפן, וגם עוד את כל יתר הז' ברכות. זה יותר מדאי מעמיסים על אותה הכוס. נכון שבעצם ברכהמ"ז אינה טעונה כוס, אבל הרי הכוס השלישית של ברכהמ"ז היא אחת מד' הכוסות של ליל הסדר, א"כ הוא בעצם כן כוס של חובה. משתמשים בו, גם לברכת המזון, למרות שבעצם היא לא טעונה כוס. ונכון גם ששבע ברכות לא טעונות כוס, שהרי אם אין כוס של יין אפשר לברך ז' ברכות גם בלעדיהם. אבל בנ"ד יוצא, כי על אותה הכוס, אומרים יותר מדאי ברכות. גם ברכת המזון, גם בפה"ג שזה כוס שלישית, וגם שבע ברכות. לכן מהרי"ץ אומר, שעדיף שתעשה את הכל על הכוס הרביעית. כדי שלא יהא נראה כביכול 'חבילות חבילות'. כעין זה.

ממילא יוצא, הפלא ופלא. יש לנו חידוש גדול, מהכת"י הזה של מהרי"ץ. כי בליל הסדר, הז' ברכות לא על כוס ברכהמ"ז, אלא בסוף, על הכוס הרביעית. וכפי שאמרנו, בזכור לאברהם כתוב משהו כמעט דומה לכך, שלעשות זאת על כוס רביעית. או שמהרי"ץ הכריע כך מדעתו, או שכך היה המנהג.

אבל הוא מדגיש, מכוס החתן שותה רק החתן כדין כוס שלישי. ואין לכלה וכל המסובין לטעום אז משירי כוס החתן או המזמן. כי אז יצא שהיא תשתה גם מהכוס שלה וגם מהכוס של החתן, וזה יהיה מוסיף על הכוסות. בדרך כלל, שותים אנשים מהכוס הזאת, אבל הפעם אל תשתו.

הוא מאריך בהערות שם, להביא את כל המקורות מן הפוסקים, והוא פתאום מציין, הפנה את תשומת לבי, כי השיטות האלה מובא בפתחי תשובה, ועיין עוד בכמה ספרים. ואח"כ הוא מציין, הזכור לאברהם הביא עוד כמה דרכים בזה.

פתחתי את הספר זכור לאברהם, וממש אורו עיני. הוא אומר, כך יוצא מדבריו, כמו שכותב מהרי"ץ כאן בכת"י, שזה הולך על הכוס הרביעית. בעל זכור לאברהם [אלקלעי דף קכ"ה] נשאל לגבי השאלה הזאת, איך לא יהיה נראה כמוסיף על הכוסות, והוא מביא כמה דרכים. הדרך האחרונה שהוא אומר, היא כדלקמן, יש לומר, דיקח כוס אחר יברך ברכת חתנים, ואח"כ יגמור את ההלל וישתה אותו בתורת כוס ד', ואין זה כאומר ב' קדושות, כיון שההלל מצד עצמו א"צ כוס, ואין הכוס בא בשביל ההלל, וכמ"ש הכלבו הביאו השו"ג בסוף סימן תפ"ו. לדבריו, אל תאמר זאת על הכוס של ברכת המזון, אלא לאחר שתגמור ברכהמ"ז, הרי אומרים שפוך חמתך וכו' לא לנו וכו', על זאת בעצם לא חייבים כוס, א"כ תגיד כעת ברכת חתנים, דהיינו שהכל ברא לכבודו, יוצר האדם וכו', הרי הוא ספרדי, ובכל מקרה אין לו ברכה על כוס רביעית, א"כ תתחיל ותגיד עם הכוס הזה.

היעב"ץ בסידורו אומר דבר דומה, לגבי הכוס השלישית, לקחת כוס נפרד, להגיד עליו ברכת חתנים, ותשאיר אותו. אח"כ תברך ברכת בורא פרי הגפן, ואז תשתה את הכוס ההוא. ובעצם יוצא לדבריו, שיש הפסק גדול בין

מסקנא בזה לגבי הלכה למעשה, עדיין צריך להתיישב. כי הדברים לא מפורשים ממש, ועוד שמהרי"ץ לא חתום על כך.

אבל בכל אופן, צריך להעיר על מה שכתב בספר ויצבור יוסף בר דלעיל. כי לפי דבריו, אבותינו 'החמירו על עצמם' לא לעשות חתונה בליל הסדר או בשאר ימים טובים, בכדי שלא לערב שמחה בשמחה. האמת היא, כי בהמשך הוא בעצמו כותב שאין בכך איסור של מערבין, כי זה לא עיקר השמחה. דהיינו, מצד הדין, מה שאין מערבין שמחה בשמחה, זהו כפי המתבאר בש"ע סימן תקמ"ו סעיף ג', שאסור לעשות חופה בתוך החג. אבל בנ"ד, שבעצם החתונה היתה מלפני כן, ורק ממשיכים את שבעת ימי המשתה, הדבר מותר. אבל הוא אומר, שאבותינו 'החמירו על עצמם לא לערב אפילו שיורי שמחת נישואין'.

לפענ"ד צריכים להעיר כאן הערה. כי לפי דבריו יוצא, שהיום בזמנינו בעצם שינינו את המנהג. כלומר, אבותינו 'החמירו' לא לעשות זאת, והרי זה כפי שכתוב לגבי 'בנות ישראל הן החמירו על עצמן', כתוב בפוסקים שזאת הלכה פסוקה. ואם תגיד, שכאן בארץ ישראל נשתנה המנהג, זה בגלל שיש היום לחץ. נפק"מ לדידיה שצריך או עכ"פ ראוי להחמיר היכא דאפשר.

אינני חושב שזה כך. דהיינו, אין פירושו שהם החמירו, אלא פשוט הם לא היו צריכים. לא שהיה איזה עניין הלכתי, לא לעשות שבעת ימי המשתה יתנגש עם יו"ט, לא זאת היא הנקודה, זה לא שהם 'החמירו', אלא שבמציאות הם לא היו צריכים זאת. כל אחד היה בכפר שלו או בשכונתו, ולא היה לחץ של אולמות, כמו שיש בזמנינו. היום בגלל הלחץ, עושים את החתונה אפילו סמוך לפסח, כי אין אפשרות אחרת. אבל שם בארץ תימן, בין כה וכה האנשים היו מפוזרים בכל מיני מקומות, ולא היו עושים את החתונות באולם אלא בבית, א"כ הכל היה מסודר. זה לא שהם

'החמירו לא לעשות', אלא שלא היו צריכים את המצב הזה. בשביל מה להם להגיע עד ערב פסח, בהכנות לליל הסדר, להכניס את כל הלחץ של החתונה. לפני פסח עסוקים בהכנת מצות ובכל ההכנות, לכן הם סיימו את השבע ברכות מבעוד מועד מראש. לא חיכו לרגע האחרון. כי היתה השמחה גדולה בשבעת ימי המשתה, ולכן סיימו מבעוד מועד.

אבל, מסתבר שלפעמים בכל זאת היו מצבים כאלה. והראיה ממהרי"ץ. הנה יש לנו מהרי"ץ, שבלייל הסדר כתב את נוסח שבע ברכות. משמע שהיה דבר כזה.

דבר נוסף, וכי לא כתבו מהרי"ץ וחכמי תימן, מה הדין לגבי יום טוב, האם הוא נחשב 'פנים חדשות' או שלא? הרי הכלל הוא, שאומרים ז' ברכות רק כאשר יש פנים חדשות, דהיינו אורחים שלא שמעו. לגבי שבת, לא מחפשים פנים חדשות, כיון שהשבת בעצמה נחשבת פנים חדשות. ולגבי יום טוב, מהרי"ץ כותב ובעץ חיים דף ק"ע ע"ב במפורש, 'שבת ויו"ט נחשב פנים חדשות'. ולא רק מהרי"ץ כותב זאת, אלא עוד מחכמי תימן, כמו שהבאתי בס"ד בשע"ה חלק שביעי. בשביל מה הם כתבו זאת? הרי אתה אומר, שביו"ט אין שבע ברכות?

הדבר סימן, שלפעמים זה כן היה. לכן כתבו הלכה כזאת, כיון שהדבר כן מציאותי, כי לפעמים לעתים רחוקות זה היה. או שבדורות שעברו הדבר היה מצוי יותר, או שבכל זאת במקרים נדירים כאשר יזדמן דבר כזה. אבל לא שח"ו לבוא לקבוע הלכה, שכביכול היה מנהג שלא עושים. אין דבר כזה. הם לא הגיעו למצב הזה, אבל זה לא מחייב. אין לכך שום משקל הלכתי, אפילו לא בתורת מנהג, שכביכול בגלל כך הם נמנעו.

אני מקווה שהדברים ברורים, בעזרת ה', ואם ישנן שאלות אפשר לשאול כעת.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בשבת אז יבצע על שנים וחצי. לפי רב כהן צדק, מה איכפת לנו, זה מרווח. אבל לפי הרי"ף, צריך קצת להילחץ. לכן הם עשו, שבשבת כן. לפי זה יוצא, שגם הרי"ף יודה שבשבת שאני, ואכן ישנם כאלה הטוענים כך, שגם הרי"ף מודה שבשבת זה אחרת, לא כמו הרשב"ץ. זה לא פשוט מה שהרשב"ץ אומר, זה לא מחוייב שהרי"ף לפי שיטתו.

[אחד מבני הישיבות נר"ו נושא ונותן עם מרן שליט"א בעניין, אבל כיון שהקושיות והתשובות בעניינים דקים ומסובכים, וקשה להעתיק את ההקלטה להעבירה לכתב, השמטתי זאת. מי שבכל זאת מעוניין אפשר לשמוע בסוף הקלטת. העורך.]

והמקום ברוך הוא יזכנו תמיד לשובע שמחות, והבחור רון נסים יצ"ו יהי רצון מלפני המקום ברוך הוא שיזכה בקרוב לחופה ולשבע ברכות, אבי"ר.

שאלה מהקהל: אז מהרי"ף בכת"י הזה בעצם לא כתב שצריך לברך ברכה על כוס רביעית? **תשובת מרן שליט"א:** נכון. כפי שאמרתי, הוא כנראה נתן זאת מתנה לחתן. בכך הוא רצה להגיד, שכאן זה נגמר. אחרת, איפה הכוס הרביעית? מה נפשך. הרי זה חסר? על כרחך, שהוא סמך על זה. זאת ההוכחה שלי.

למסקנא למדנו כי אין שום יסוד להחמיר בזה להימנע, אם נוח להם בכך לפי מצב זמנינו, ואפילו היכא דאפשר היה להימנע מכך.

שאלה מהקהל: לגבי המחלוקת בין הרי"ף לבין רב כהן צדק גאון, **תשובת מרן שליט"א:** לפי רב כהן צדק, זה בעצם לחם משנה, א"כ הדבר לא מפריע לו. ולפי הרי"ף,

שאלה מהקהל: לפי הרי"ף חוזרים לטעם השני? **תשובת מרן שליט"א:** לפי הרי"ף, מפסידים את הלחם משנה, וישנו צד להגיד שכאשר חל

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.
נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אבי"ר.

אגרתא דפסחא

על קיר מזבחך לרצון ועודה לך שיר חדש על גאולהינו ועל פדות
 נפשינו בא"ג ואל שאל תם צדק בא"ג אמה בולח כרי הגפן ויתבון
 עלא יסדרהם וישרבוז תם יגסלו אידיהם מערה ה'זנה ניתנחול דגפון
 מען למצה למשומרת ויכסר ואחד מענין ויאכז נצפ האך ניצע אנצפ
 לאכר על' למא ידה אפי קומען ויאכז קרץ וצפ ויבוכ' בא"ג אמה
 המוציא לחם מן הארץ ויעפ' כל אחד לא אקל מען כזית ויברך
 בא"ג אמה אקבו על אכילת מצה ויגמטובהא פי ארובה ויאכלון
 ויאצו מעור ויגמטוה פי ארובה ויברך בא"ג אמה אקבו על אכילת
 מעור ויאכלונה ולא ילבתונה פי ארובה ללא יבסל טעמייהו
 אמרו ית'ם גמעון מצה ומעור מעא ויגמטוה פי ארובה ויאכלון
 בלא ברסה שר למקדש כהלל הקן שאמר על מצות מעורוה
 יאכלנה וואן כאן סבת פיהל רגיפן נצפ ויברך תם ימת
 באעשא ויהבלון וישרבוז מעא כאב להם וכאלך אז אראו בא"ג
 ישרבו פי נעט אקראה להם אז ישרבו תם ידפעו למא ידה
 ויגסלו אידיהם ולאקראו וימלוהא גפן תם יבארך עלילא פאם
 אג' ובעד האך יבארך עליה בפהג' וימלוו שכוס אראבע
 ויבתדי כח חיות בלג והוא הדין
שפוך חמתך על הגויים אשר לא ידעוך ועל ממלכות
 אשר בשמך לא קראו כי יאכל את יעקב ואת גורו
 השמני **לא לנו יי לא לנו** כי לשמך הן כבוד
 על חסדך על אמתך
 למען

ויתבון
וישרבוז

צילום דף מתוך אגד"פ כת"י קדשו של מהרי"ץ שנתגלה כעת, שהרחבתי עליו בשיעור דלעיל

אגדתא דפסחא

תהלה כפי ישרים תתרומום ובדברי צדיקים התברך ובלשון כל חסידים
תתקט ועקרב קדושים תתהלל ובמקהלות ריבנות עומד כל בית ישראל
יהפאז שמך יי אלהינו שכן חובת כל היצורים לפניה יי אלהינו להודות
להלל לשבח לפאר לרומם ולגדל ולהודיע על כל דברי שירות ומעלות
השבחות דוד בן ישי עברה משיחך

ישתבח שמך לעד מלכנו המלך הגדול והקדוש בשמים

ובארץ כי לה נאיה יי אלהינו שיר ושבחה הלל ומורה
ברכות והודאות נצח וגבורה גדולה ותפארת עט ומלכות וממשלה
מעלה ועד עולם וחסד יאמר ברכת השיר

והללוך יי אלהינו כל מעשיך וחסידך וצדיקים עושי מצותך וכל
עמך בית ישראל כולם ברנה יודו לשמך כי אתה יי להנצח
להודות ולשמך נעים לשמך ומעולם ועד עולם אתה הוא האל בא
הא המלך המהלל המשבח המפאז חי נקיים תמיד ימלוך לעולם
ועד בשלום תושלבע שושלת

רה

בא אמה בודח כרי הגמן באי אמה בודא עצי בשמים בא

אמה שהכל ברא לכבודו באי אמה יוצר האדם

באי אמה אשר יצר את האדם בצלמו בצלם אמונה תבניתו

והתקין לו נשמתו כען עדי עד באי יוצר האדם יאושל ואיש

ותגל עקרה בקבוץ בעה לתוכה בשמחה באי משמח עיני

בצורה